

İnsanı Yaşatmak

(Siyaset: Devlet ve Toplum)

İnsan kelimesi ins/üns kökünden gelir .‘Üns’ mastar halinde bir kelime olup ‘ünsiyet/yakınlık’ kurmak demektir. Kimi düşünörlere göre insan nisyan (unutkanlık)’tan gelir. Kınalızâde’de ise durum farklıdır. O insan kelimesinin ‘nisyân’dan değil ‘ünsiyet’ten türediğini ifade eder.

Toplumda adaletin sağlanması, her bir sınıfın kendine has faziletlerini koruyup hayata geçirmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu faziletler eksik olduğunda ya da bunlar arasında bir denge kurulamadığında adaletsizlik, yani zulüm ortaya çıkar. İnsan yapısındaki dengeyi gündelik dilde sağlık olarak ifade ederken, toplumsal yapıdaki dengeyi ise adalet, yani toplumsal sağlık olarak adlandırıyoruz.

İnsan, öncelikle bedenine uygun bir şekilde ahlaki değerleri yaşamalı ve düşünme yetisiyle bilgiye erişmelidir. Başka bir deyişle, insan doğduğunda bir "beşer"dir; ancak aklını kullanarak bilgiye ve ahlaka ulaştığında gerçek anlamda "insan" olur. İnsan olma süreci, özel bir irade ve çaba gerektirir.

Fârâbî’nin el-Medînet’ül-Fâzıla adlı eseri, öncelikle varlığı, ardından insanı ve toplum düzenini ele alır. Bu bağlamda, Erdemli Ülke veya Devlet’in ilk kurucusu, bir Filozof ya da Nebi olmalıdır. Akli ve ahlakı en üstün düzeyde olan (olgunluk ve denge ile adaletin birleştiği bir mükemmeliyet) kişi, bu ideal devletin ilk kurucusu olur. Sonraki filozof yöneticiler ise onun belirlediği temel ilkeleri sürdürür ve yeni kanunlarını bu prensipler üzerine inşa ederler.

“İnsanı yaşat ki, devlet yaşasın” ilkesi, siyaset anlayışımızın temel taşlarından biri olmuştur. Bu ilke, insanı merkeze koyan bir yönetim anlayışını ifade eder. Fatih Sultan Mehmed’in şu beyti, bu düşünceyi en güzel şekilde açıklar: "Hüner, bir şehir bünyâd itmekdür / Reâyâ kalbini âbâd itmekdür." Bu yaklaşım, insanın varlığına ve doğasına uygun bir siyaset ve şehir/ülke/devlet tasavvurunu esas alır.

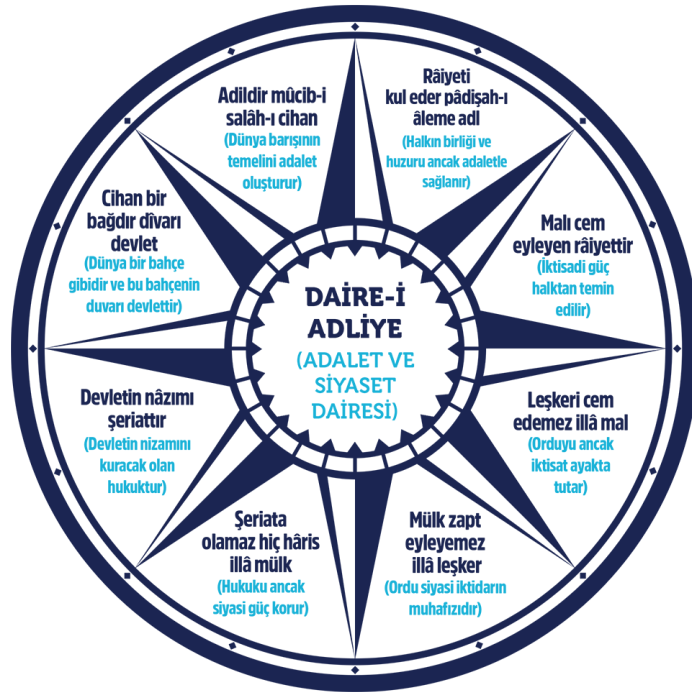
Toplumsal hayat, yazılı (töre, anayasa) ve yazısız (örf, ahlak) kurallarla mümkün olabilir ve bu kurallar doğrultusunda devamlılığını sürdürebilir. Bu bağlamda vahiy ve akıl, toplumsal düzenin temel kaynaklarını oluşturur. Amaç, insanı yaşatmak ve gönüller kazanmak olmalıdır. Çünkü Allah tarafından yaratılan en değerli varlık olan insanın gönlünü

* KLU İlahiyat Lisans 2018; İZU Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans 2023 Mezunu.

âbâd etmek; onu güzelleştirmek ve zenginleştirmek her şeyin özüdür. Sevgi toplumu oluşturmak bu amaca hizmet eder; çünkü sevginin egemen olduğu yerde neredeyse adalet ihtiyacı kalmaz.

Bu anlayış çerçevesinde insan, Yaradan'ın eseri olduğu için sevilir ve saygı görür. Bu adil yaklaşımda kimsenin dini, dili, kültürü, ırkı ya da cinsiyeti bir ayırım sebebi olarak görülmez. Türk milleti de tarih boyunca bu adalet anlayışıyla hareket etmiş, gittiği her yerde varlık göstermiş, adaletiyle anılmıştır. Hiçbir zaman soykırım yolunu seçmemiş, mazlumun yanında durmayı tercih etmiştir.

Bu yüksek ahlak ve siyaset anlayışının temelinde ise kabul edilen varlık bilinci ve bu bilince uygun davranış biçimi yatmaktadır. Bu bakış açısı toplumların ve yönetimlerin adalet temelli sağlam bir zeminde şekillenmesinin en önemli dayanağıdır.

Adalet Dairesi

Adalet dairesi kavramı, klasik fizik, kozmoloji ve metafizik çerçevesinde değerlendirildiğinde, gökyüzünün düzeninin ve ilahi güç ile nizamın bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Bu kavram, birliği, varlığı, iyiliği, fazileti, yetkinliği ve sürekliliği simgeleyen daire formu ile tüm bu özelliklerin hem kaynağını hem aracını hem de sonucunu teşkil eden adalet olgusundan oluşur. Siyasi anlamda adalet dairesi, toplumun, gökyüzünün düzenine ve ilahi nizama dayalı bir devlet otoritesiyle yönetilmesini ifade ederken, aynı zamanda devlet ile toplum arasındaki bütünlüğü de vurgular.¹

Adalet dairesiyle ilgili sözler *Kutadgu Bilig*'te şu şekilde geçmektedir:

¹ İlker Kömbe, *Dünya Düzeninin Temelleri: Adalet Dairesi Literatürüne Giriş*, 140-141.

Bu il tutguka köp er at sü kerek

Er at tutguka neng tavar tü kerek

Bu neng alguka bir kerek bay budun

Budun baylıkinga törü tüz kodun

Bularda biri kalsa törti kalur

Bu törti yime kalsa beglik ulur.

(Memleket tutmak için çok asker ve ordu gerekir.

Askeri beslemek için çok mal ve servet gerekir.

Bu malı elde etmek için halkın zengin olması gerekir.

Halkın zengin olması için adalet (doğru kanunlar) gerekir.

Bunlardan biri ihmal edilirse dördü de kalır.

Dördü birden ihmal edilirse beylik çözülmeye yüz tutar.)²

² İlker Kömbe, *Dünya Düzeninin Temelleri: Adalet Dairesi Literatürüne Giriş*, 155-156.